

Muhammed Âbid el-Câbirî'nin (1936-2010) Filistin'i: Bir Sorun mu Bir Dava mı?

Tamer YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0003-0033-0539>

tyildirim@sakarya.edu.tr

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi

Felsefe Tarihi, Sakarya, Türkiye

Öz

1936'da Fas'ta doğan Muhammed Âbid el-Câbirî eğitim süreçlerinde Fas, Suriye ve Paris'te bulunmuştur. Fas'ta öğretmenlik yaptığı yıllarda, *Filistin* (1968) adlı haftalık bir gazetede yazılar yazmıştır. 1970 yılında felsefe alanında yaptığı doktora çalışmasıyla Rabat V. Muhammed Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalışmaya başlamıştır. 2002 yılına kadar aynı üniversitedeki profesörlük görevine devam etmiş ve 2010 yılında Dârülbeyzâ'da vefat etmiştir. İslâm düşüncesiyle ilgili çalışmalarıyla pek çok ödül kazanan Câbirî, üzerine çalıştığı konuları eleştirel bir tavırla ele almıştır. Arap-İslâm aklı kavramı temelinde İslam'ın tarihsel yorumunun, lafız eksensli ve irfan epistemolojisiyle belirlenmiş olmasından dolayı, Kur'an-ı Kerim ve Sünnette içkin olan rasyonelliğin önünü kapattığını, aklı irrasyonel alan içine hapsedtiğini belirtmiştir. Bu sebeple günümüzde dinî metinlerin bu akıl yoluyla değil evrensel aklın ilkeleri doğrultusunda yorumlanmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Câbirî, Arap-İslâm aklının beyanî, burhanî ve irfanî olmak üzere üç bilgi sisteminden meydana geldiğini ileri sürmüştür. İslam ülkelerinde Filistin'i ele alan düşünce insanları bazen onu bir sorun bazen bir dava olarak değerlendirmiştir. Bu isimlendirmede Filistin sorunu veya davası ayrı şeylere mi tekabül ediyor, yoksa aynı şeyin iki farklı yüzünü mü ifade ediyor? Bunun öncelikle tespit edilmesi, düşünürün konuyu hangi perspektiften bakarak değerlendirdiğini anlamak için önemlidir. Câbirî'ye göre İsrail'in kuruluşundan sonra Filistin davası Arap düşüncesinin bir parçasını oluşturmaktadır ve modern Arap bilincinin temelde iki problemi bulunmaktadır: Filistin ve Arap birliği davası veya diğer bir isimlendirmeye özgürleşme ve sosyalizm davası. Câbirî'ye göre Filistin davası, 1947'den önce Arap düşüncesinde göz ardı edilmiş bir durumdaydı. Çünkü Filistin davasından önce Arap ülkelerini meşgul eden esas problem, özellikle iki Dünya Savaşı arasında Filistin de dâhil olmak üzere çoğunun altında ezildiği sömürgecilik problemi olmuştur. Bu problem, Arapların o zamanlarda Siyonist hareketin boyutlarını, uluslararası sömürgecilik ve emperyalizmle ilişkisini ve bununla bağlantılı olarak Arap Kurtuluş Hareketi'ne karşı tehlikesini yeterince hesap edememelerinin bir nedenini oluşturmuştur. Bu yüzden ilk dönemlerinde Siyonizm hareketine, Arap ve Yahudiler arasında Filistin'de yaşanan bir savaş gözüyle bakılırdı. Dolayısıyla bu dava bir Arap davası olarak değil, Filistin'in sınırları içinde hapsolmuş bir dava olarak değerlendirilmiştir. Süreçte ise bunun sosyalist veya milliyetçi bakış açısıyla ele alındığında daha kolay çözümleneceği düşünülmüştür. Fakat gelinen noktada çözüm, fiillerin gerçekleştiği zamanı yaşayan ve onun içinde yaşamı düzenleyen insanda ve onu yönlendiren akıldadır. Câbirî yukarıda belirttiğimiz derginin dışında 1997 yılında neşrettiği *Gadaya fi'l-Fikri'l-Muasır* adlı eserinde ve 80'li yıllarda *el-Yevm es-Sab* adlı dergide yayınlanmış Hasan Hanefi ile karşılıklı tartışmalardan oluşan *Hivaru'l Mesriq ve'l Magrib*'de Filistin ile ilgili olarak çağdaş dönemde ortaya çıkan konulara değinmiş ve

açıklamalarda bulunmuştur. Farklı eserlerinde tarihsel açıdan Yahudi/İsrailoğulları'na dair bazı değinilerde bulunmuş ise de konumuz açısından biz bunları ele almayacağız. Makalemizde amacımız Filistin'i çağdaş Arap düşüncesinin bir konusu olarak değerlendiren ve alanında haklı bir üne sahip olan Câbirî'nin konuya yaklaşımının niteliğini ortaya koymak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin Davası, Kudüs, Câbirî, Siyonizm, Arap Aklı.

Muhammed Abid Al-Jabiri's (1936-2010) Palestine: A Problem or a Cause?

Tamer YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0003-0033-0539>

tyildirim@sakarya.edu.tr

Associate Professor, Sakarya University

History of Philosophy, Sakarya, Türkiye

Abstract

Born in Morocco in 1936, Jabiri was educated in Morocco, Syria and Paris. During his teaching years in Morocco, he wrote for a weekly newspaper called *Palestine* in 1968. In 1970, he began working as an academic at Mohammed V University in Rabat with his doctorate in philosophy. Until 2002, he continued his professorship at the University of Mohammed V. He died in 2010 in Dar al-Bayzā. Jabiri, who won many awards for his works on Islamic thought, dealt with issues with a critical attitude. He argued that the historical interpretation of Islam, which he addressed with the concept of the Arab-Islamic intellect, was word-oriented and determined by the epistemology of wisdom, thus blocking the rationality inherent in the Qur'an and Sunnah and imprisoning the intellect in the irrational domain. For this reason, it is imperative today to interpret religious texts in line with the principles of universal reason, not through this reason. Al-Jābirī argued that the Islamic-Arab intellect is composed of three systems of knowledge: declarative, demonstrative and irrational. Thinkers dealing with Palestine have sometimes considered it as a problem and sometimes as a cause. In this nomenclature, does the Palestinian problem or the Palestinian cause correspond to different things or are they two different faces of the same thing? This must first be identified. According to Jabiri, after the establishment of Israel, the Palestinian cause has become a central issue in Arab thought. According to Jabiri, the Palestinian cause was neglected in Arab thought before 1947. This is because the main problem that preoccupied the Arab countries before the Palestinian cause was the problem of colonialism, under which most of them were oppressed, including Palestine, especially between the two World Wars. This problem was one of the reasons why the Arabs at that time did not adequately take into account the dimensions of the Zionist movement, its connection with international colonialism and imperialism, and its associated danger to the Arab Liberation Movement. Therefore, in its early stages, the Zionist movement was viewed as a war between Arabs and Jews in Palestine. Therefore, it was not seen as an Arab cause, but as a cause confined within the borders of Palestine. In the process, it was thought that it would be easier to resolve it from a socialist or nationalist perspective. But at this point, the solution lies in the human being who lives in the time in which the acts take place and organizes life within it, and in the mind that directs it. In addition to the aforementioned journal, Jabiri has addressed and explained the contemporary issues related to Palestine in *Gadaya fi'l-Fikri'l-Muasir*, published in 1997, and in *Hivaru'l Masriq wa'l Magrib*, which was published in *al-Yawm al-Sab* in the 80s and consisted of discussions with Hassan Hanafi. Although he made some historical references to the Jews/Israelites in different works, we will not deal with them for the sake of our subject. In our article, we will try to reveal the nature of Jabiri's approach to the subject,

who considers Palestine as a subject of contemporary Arab thought and has a well-deserved reputation in his field.

Keywords: Palestinian Cause, Jerusalem, Jabiri, Zionism, Arab Intellect.